

IMPACTUL BASEL III ÎN PERFORMANȚA SISTEMULUI BANCAR ROMÂNESC

Theoretical
article

** Traducere a articolului din "SEA - Practical Application of Science"
nr. 3 / 2014*

Keywords

Risk Management
Banking system
Basel III
Capital requirements

JEL Classification

G28, M48

Abstract

In the context of economic and financial crisis triggered in EU by autumn 2008, Romania's banking system like that in the other European countries, faced with the consequences of decreasing the standard of living the worsening of purchasing power (in terms of retail) and with gaps and delay occurred in the payment of corporate clients.

The deteriorated quality of bank investments, the increasing of non-performing loans in bank portfolios, ultimately caused the accumulation of excessive risks within the banks. On the background of the crisis, the impact of Basel III is not only a financial regulation that is applicable to the banking industry; it will also determine the profitability of the banking system. Through this study, we propose a series of measures applicable to the credit institutions to mitigate the impact of alignment with the new capital requirements.

1. Introducere

Criza economică și financiară prelungită a fost o provocare pentru instituțiile financiare, deși cele din România au fost mai puțin afectate întrucât nu au fost expuse la active toxice, dar și datorită măsurilor prudentiale și administrative adoptate de către Banca Națională a României.

În contextul crizei economice și financiare declanșate în spațiul Uniunii Europene după toamna anului 2008, sistemul bancar din România asemenea celui în celelalte țări europene, s-a confruntat cu consecințele derisive ale nivelului de trai, a îngreunării puterii de cumpărare (în ceea ce privește segmentul retail) și cu decalajele și întârzierile la plata intervenite în zona clienților corporați. Toate acestea au dus la deteriorarea calității plasamentelor bancare, creșterea volumului creditelor neperformante în totalul portofoliilor bancare determinând în final acumularea unor riscuri excesive la care băncile au fost expuse.

Pe fondul prăbușirii treptate a piețelor financiare la nivel european, au fost dezbatute tot mai mult aspectele legate de factorii care au determinat aceste consecințe, uneori dezastruase la nivelul unor importante instituții bancare europene.

Un lucru este cert și anume că au existat atât factori la nivel microeconomic cât și la nivel macroeconomic care fie că au acționat independent fie în conexiune au determinat erodarea treptată a calității și implicită încrederii în sistemul bancar.

Impactul crizei economice s-a manifestat ca un „ecou” asupra sistemului bancar, pe măsură ce jucătorii din mediul de business (atât corporați cât și retail) se confruntau din ce în ce mai accentuat cu problemele intervenite în derularea parteneriatelor de afaceri.

Totodată, ca un efect de bumerang, au început să se ridice o serie de întrebări

legate de garanția/siguranța oferită de instituțiile de credit: Oare care dintre bănci sunt mai solide în acest context? Pot avea încredere într-o bancă cu capital autohton mai mult decât într-una care face parte dintr-un holding multinațional? Este oare o vulnerabilitate a României faptul că avem o pondere semnificativă a instituțiilor de credit cu capital străin ca jucători importanți în sistemul bancar românesc?

Acestea sunt doar câteva dintre întrebările care au început să se contureze imediat după declanșarea crizei economice și financiare declanșate după 2008.

2. Aspecte generale, motivații și cerințe la introducerea BASEL III

Basel III a început să se contureze pe fondul crizei financiare internaționale, consecințele nefaste ale frământărilor determinate de amploarea, profunzimea și extinderea geografică a crizei. Acesta reprezintă o revizuire esențială a nivelului de reglementare precum și de supraveghere a sectorului bancar, având ca scop esențial îmbunătățirea și consolidarea gradului de stabilitate a sistemului financiar-bancar.

Următoarele considerente au stat la baza introducerii Basel II (Walter, 2011, pp 1-2):

- Efectele negative ale crizelor bancare: conform literaturii de specialitate, efectul crizelor financiare – bancare s-au concretizat în pierderi la nivelul producției economice de aproximativ 60% din PIB, în perioada de precriză;
- Frecvența crizelor bancare: după anul 1985, s-au înregistrat peste 30 crize în sectorul financiar bancar al statelor membre ale Comitetului de la Basel, astfel încât există o probabilitate de 5% ca la nivelul unui stat membru să intervină o criză la un moment dat;
- Beneficiile Basel III sunt superioare costurilor implementării, deoarece stabilitatea la nivelul sistemului bancar

sta la temelia unei dezvoltări durabile a economiei.

Noile standarde impuse de acordurile BASEL III impun cerințe de capital superioare și de o calitate mai bună, având în vedere o perfecționare a sistemului de management al riscurilor, precum și o creștere a cerințelor de transparență și publicare ale societăților bancare (instituțiilor de credit).

Aceste măsuri impun cerințe superioare pentru instituțiile de credit, cu privire la adecvarea capitalului, cerințe privind lichiditatea și efectul de pârghie. Obiectivul principal al acestor măsuri îl constituie reducerea efectelor negative la nivelul economiei al crizelor financiare.

Sfera de cuprindere a măsurilor în cadrul Basel III vizează atât nivelul microprudențial (riscurile individuale ale băncilor) cât și macroprudențial (ansamblul ansamblului bancar). La nivel microprudențial, măsurile au în vedere (BNR, 2011, p. 124):

- Consolidarea calității bazei de capital prin majorarea cerinței minime de capitaluri proprii (acțiuni ordinare, rezultat financiar reportat și rezerve) și a cerinței minime de fonduri proprii de nivel 1 (capitaluri proprii și instrumente hibride), precum și prin reconsiderarea criteriilor de eligibilitate pentru instrumentele avute în vedere la determinarea fondurilor proprii de nivel 1;
- Creșterea accentului pe riscurile evidențiate în perioada crizei: portofoliul de tranzacționare (tradingbook), riscul de credit al contrapartidei (CCR), expuneri securitizate și poziții din securitizare;
- Introducerea unor standarde internaționale de lichiditate, prin care să se asigure pe termen scurt (30 zile) rezistența la șocuri de lichiditate, iar pe termen lung (1 an) un nivel ridicat al lichidității structurale.

La nivel macroprudențial, măsurile înregistrează un caracter anti-ciclic și au în vedere următoarele (BNR, 2011, p. 124):

- a) Introducerea unui amortizor de capital anticiclic în scopul protejirii sistemului financiar de apariția eventualelor riscuri sistemice care pot fi asociate majorării nesustenabile a creditului (2,5% peste cerințele minime de capital – fonduri proprii de nivel I formate din acțiuni ordinare, rezultat reportat și rezerve) precum și unui amortizor fix de conservare a capitalului cu scopul de a acoperi eventualele pierderi atunci când instituția de credit se confruntă cu probleme de ordin financiar. Amortizorul de capital anticiclic este direct proporțional cu riscul sistemic și se calculează în baza raportului credit/PIB;
- b) Calculul unui efect de pârghie, obiectivul fiind limitarea volumului datoriei la nivelul sistemului bancar în perioadele de boom;
- c) Instituțiile de credit care au importanță sistemică, preocupările sunt orientate spre diminuarea probabilității precum și a impactului eventualului faliment al acestora, reducerea costului intervenției sectorului public și impunerea anumitor condiții de concurență egale. Comitetul are în vedere și o eventuală introducere a unor taxe suplimentare de capital (capitalsurcharges) pentru aceste societăți bancare.

Reformele sunt semnificative și aduc noi lecții de micro și macroeconomie în ceea ce privește criza. În scopul consolidării stabilității sistemului financiar, este prioritar implementarea la nivel mondial a cerințelor BASEL III, cu respectarea strictă a termenilor prevăzuți (Fig. 2).

Astfel, responsabilitatea pentru implementarea acestor termene/cerințe o au nu numai organismele de reglementare ci și managerii de risc ai societăților bancare și

cei din zona auditului, acesta de înând un rol esențial în acțiunea de revizuire independentă și disciplinată a eforturilor de administrare la nivelul instituțiilor de credit.

3. Tendințe în sistemul bancar din România

Pentru unele instituții de credit aflate pe scena sistemului bancar din România, îndeplinirea cerințelor impuse de BASEL III este posibil să se dovedească a fi dificil.

Procesul de implementare a cerințelor Basel III se va desfășura pe mai mulți ani, iar pe parcursul acestui interval probabil că vom asista la o serie de restructurări în sistemul bancar autohton. Totodată, vom asista și la eventuale renunțări la participarea pe piața bancară românească a unor societăți bancare cu capital străin care au o cotă mai redusă în totalul activelor la nivelul sistemului bancar românesc.

Astfel, dacă anul 2013 a deschis apetitul achizițiilor pe piața bancară autohtonă și nu mai puțin de cinci bănci - Citi Bank, RBS Romania, Romanian International Bank, ATE Bank și Bank of Cyprus - au fost obiectul unor astfel de tranzacții, 2014 a început zona achizițiilor odată cu vânzarea subsidiarei românești Nextebank către un fond administrat de Axxess Capital.

Pe piața bancară românească, conform informațiilor publicate, cele mai plauzibile tranzacții realizabile în cursul anului 2014 sunt vânzarea unui pachet minoritar de acțiuni al Bncii Comerciale Carpatica și preluarea subsidiarelor Millennium Bank și Marfin Bank.

Millennium BCP, cea mai mare societate bancară listată din Portugalia în funcție de volumul activelor, intenționează să se retragă din România prin vânzarea subsidiarei Millennium Bank (aceasta de înând mai puțin de 1% din cota de piață). Această decizie de vânzare face parte dintre măsurile / cerințele de restructurare convenite cu reprezentanții Comisiei

Europene. Termenul limit de vânzare convenit cu Comisia Europeană este iunie 2015.

Intr-un stadiu destul de avansat de derulare a procedurii de vânzare se află și Marfin Bank.

În ceea ce privește această bancă, vânzarea este consecință a unei situații obiective în care fosta bancă -mamă Cyprus Popular Bank a intrat în dizolvare, iar filiala locală a fost transferată în portofoliul unui "bad bank", deși banca nu are probleme de sustenabilitate.

O altă bancă care și-a anunțat intenția de retragere de pe piața bancară românească este și Volksbanken AG (VBPS), banca mamă a Volksbank România, care are în vedere vânzarea subsidiarei locale, după ce banca rusească Sberbank a cumpărat cea mai mare parte din subsidiarele europene ale Volksbank.

Totodată, în cursul anului și în perioadele imediat următoare este posibil să asistăm la tendințe de fuziuni și absorbții la nivelul sistemului bancar românesc.

Astfel, societățile bancare care au o cota redusă în totalul activelor la nivelul sistemului bancar românesc vor fi actorii unor astfel de procese.

Toate aceste tranzacții care se vor produce pe piața financiară bancară din România vor fi efectul alinierii la cerințele impuse prin BASEL III și vor avea ca scop final menținerea profitabilității la nivelul sistemului bancar românesc, profitabilitate puternic marcată în prezent de consecințele crizei financiare.

4. Impactul BASEL III asupra sistemului bancar din România și măsuri de aliniere

Deși impactul cerințelor BASEL III asupra societăților bancare din România se consideră a fi limitat, propunem unele măsuri pe care societățile bancare le pot adopta în scopul alinierii la noile cerințe:

1) *Restructurarea elementelor bilanțiere ale societăților bancare.* BASEL III pune accentul pe managementul integrat al activelor, capitalului și al finanțării, pentru societățile bancare neexistând oportunitatea optimizării nivelului activelor și pasivelor în mod independent. La nivelul instituțiilor de credit, un nivel semnificativ al impactului BASEL III derivă din deducerile de capital. Noile cerințe de calitate a capitalului se diferențiază de BASEL II prin faptul că la nivelul societăților bancare este necesar să se deducă (Harle et al., 2010, p. 16):

- Capitalul filialelor de asigurări care depășesc un prag de 10 procente, scăzând astfel posibilitatea de a reutiliza o mare parte din acest capital în activitatea bancară a entității consolidate;
- Valoarea oricărui beneficiu definit a activelor fondului de pensii;
- Investițiile în instituțiile financiare neconsolidate peste pragul de 10 procente

2) *Revizuirea indicatorilor de profitabilitate.* Astfel, o serie de instituții de credit vor fi nevoite să reproiecteze produsele și serviciile oferite clienților, luând în considerare totodată pentru optimizarea capitalului și a lichidității bancare. În reproiectarea produselor și a serviciilor oferite clienților, instituțiile de credit pot lua în considerare următoarele direcții:

- Analiza nivelului de satisfacere a necesităților clienților de către produsele și serviciile oferite acestora;

- Îmbunătățirea parametrilor produselor și a serviciilor care oferă un grad de satisfacere sub mediu clienților astfel încât să performeze în relația cu clienții;
- Creșterea ponderii produselor și a serviciilor care au un grad ridicat de profitabilitate în relația cu clienții contribuind astfel la eficientizarea activității bancare;
- Lansarea și promovarea unor produse care combină creditarea cu factorul de economisire, generând astfel o atragere de fonduri atât de la persoane fizice cât și de la persoane juridice

3) *O mai bună guvernare corporativă la nivelul societăților bancare.* Criza manifestată în sectorul financiar-bancar a scos la suprafață deficiențele la nivelul guvernării corporative. Această criză financiară a demonstrat o lipsă de eficacitate a principiilor guvernantei corporative (nu au fost atinse obiectivele acesteia) în sectorul bancar, determinat, în principal, de (Bunea, Mariana, 2013):

- sfera de aplicare prea vastă, lăsând un mare grad de interpretare la nivelul instituțiilor de credit, principiile implementându-se doar la nivel declarativ (politici, coduri etc.);
- nedefinirea și lipsa unei segregări clare a rolurilor și responsabilităților în interiorul instituției de credit;
- neimpunerea unei obligații legale de conformare/implementare, dar și absența unor sancțiuni care să descurajeze încălcarea acestora (ex: folosirea termenului „poate” în

detrimentul imperativului „trebuie”).

- 4) *Creșterea încrederii în sistemul bancar.* Încrederea pe care o au jucătorii din piață (parteneri din domeniul de afaceri) asupra sistemului bancar este deosebit de importantă, reprezintă o valoare intangibilă pe care o are fiecare instituție de credit și care, în final, are impact asupra nivelului de profitabilitate al entității bancare.

Totodată, la nivelul societăților bancare trebuie acordată atenție deosebită nivelului riscurilor la care acestea se expun în mediul de afaceri. Este necesară o analiză a nivelului de expunere la riscurile ce derivă din activitatea de credit, riscurile de contrapartidă, riscurile de mediu, riscurile de lichiditate etc.

Aici, un rol deosebit îl au specialiștii din zona de management a riscurilor, cărora le revine sarcina de a identifica, de a gestiona și a lua măsurile corespunzătoare diminuării riscurilor la care se expun societățile bancare.

5. Concluzii

Într-o perioadă în care atât societățile bancare cât și economia în general se confruntă cu ocurile generate de criza financiară, obiectivul prioritar al BASEL III este de a menține și accentua profitabilitatea la nivelul sistemului bancar.

Astfel cerințele impuse au rolul de a îmbunătăți capacitatea instituțiilor de credit de a rezista ocurelor, prin intermediul unei gestionări eficiente a riscurilor și în condiții de transparență substanțială ridicată.

La nivelul fiecărei societăți bancare este necesară să ia măsuri în scopul:

- alinierii proceselor interne ale băncii cu reglementările impuse prin BASEL III;

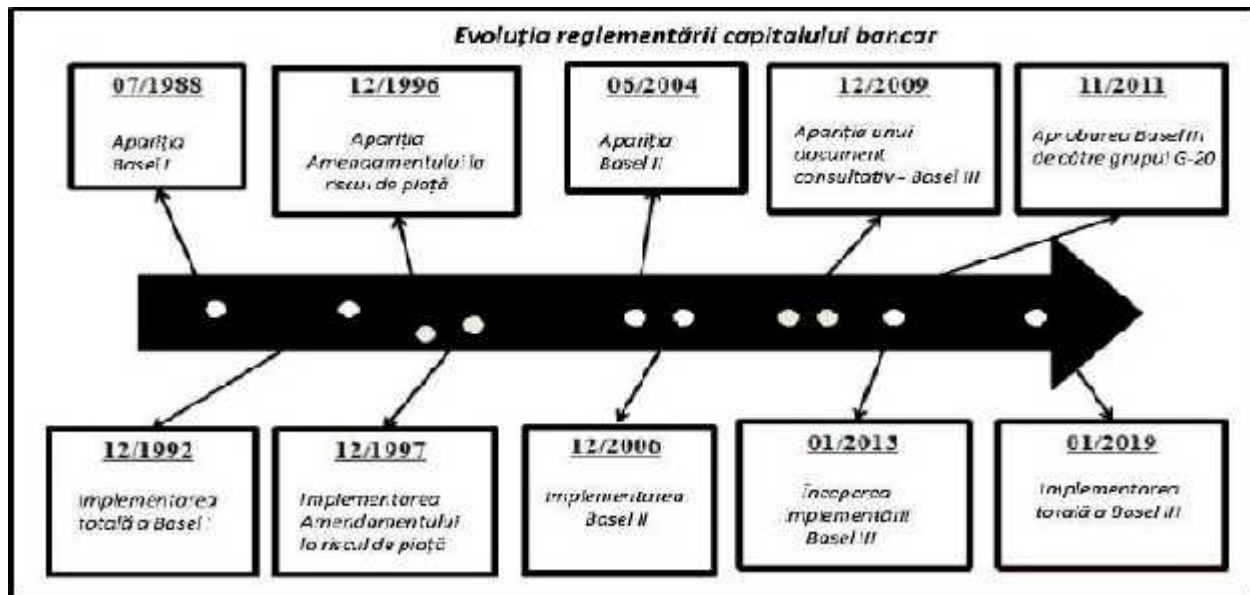
- implementării cerințelor BASEL III în scopul optimizării proceselor de management al riscurilor și asigurării conformității băncii cu aceste standarde/reglementări;
- optimizării procesului de verificare a gradului de adecvare a capitalului la nivelul instituției de credit.

Totodată, în paralel cu preocuparea susținută a societăților bancare pentru îndeplinirea cerințelor minime de capital, gestionarea eficientă a lichidității, diminuarea expunerii la riscuri, o atenție deosebită trebuie să se acorde guvernării corporative care trebuie să asigure premisele unei dezvoltări durabile și eficiente la nivelul sectorului bancar.

Bibliografie:

- [1] Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems, Bank for International Settlements.
- [2] Bunea, Mariana (2013) *The Corporate Governance Impact On Banking Performance Increase*, Cross-Cultural Management Journal Volume XV, Issue 3 (29)
- [3] Harle, Philipp et al (2010), *Basel III AND European banking: Its impact, how banks might respond AND the challenge of implementation*, EMEA Banking
- [4] National Bank of Romania, Financial Stability Report, 2011
- [5] Walter, S. (2010), Basel III and Financial Stability, Speech at the 5th Biennial Conference on Risk Management and Supervision, *Financial Stability Institute, Bank for International Settlements, Basel, 2010*, <http://www.bis.org/speeches/sp101109a.htm>
- [6] Walter, S. (2011), Basel III: Stronger Banks and a More Resilient Financial System, *Conference on Basel III*, Financial Stability Institute, Basel, 2011

Figura Nr. 1. Evoluția reglementării capitalului bancar

Sursa: Basel Committee on Banking Supervision (November 2010), HerveHannoun: *The Basel III Capital Framework: a decisive breakthrough*, p. 2.